

Umělecké dílo: na závěr semestru

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[1990.1 \(pokračování v novém sešitu\) \(strojopis\)](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 7. 1. 1991
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 7. 1. 1991

Umělecké dílo: na závěr semestru

Příprava na 8. 1. 1991

90/189 – 90/190

910107

- 01 To, co jsme tu dělali: první kroky na půdě „filosofie umění“, ovšem s omezením: aby to mělo smysl pro umělce. Základní otázka: není pro umělce reflexe (a ffe) něčím rušivým? Odkaz na evropskou tradici (ta ovšem může být též zpochybňována). Ffe se nechce vnučovat, chce se prosazovat vnitřní přesvědčivostí. Sami musíte posoudit...
- 02 Jsou různé ffecké disciplíny: ffe státu a práva, ffe náboženství, ffe poznání, ffe života (FYSIS) atd. – a tedy také ffe umění. Dvě skupiny: ffe politiky v užším smyslu je legitimní jen z distance: filosof jakožto filosofe se nemůže, nesmí podílet na politické moci (mocenské politice). Sám mám za to, že i k mýtu a náboženství musí ffe přistupovat z distance (na to jsou různé názory mezi filosofy). Dále mám za to, že ffe se musí dát vnitřně restrukturovat a reformovat vírou – bez distance, nechat jí vládu, odevzdat se jí. Ffe života nemůže ustavovat distanci, protože myslí na základě a za předpokladu života, ze života a pro život. K poznání také nemůže přistupovat jako vnější posuzovatel – sama musí poznávat, když přistupuje k poznání a posuzuje je.
- 03 Vztah ffe k umění je vztah blízkosti až příbuznosti. Obojí znamená tvorbu, řecky POIÉSIS. „Počátky“ umění stejně jako ffe jsou „poietické“. To platí všeobecně a po všechny časy. Dnes však žijeme v éře, která znamená pro mnoho oborů a sfér lidského individuálního i společenského života otřesy, hroucení a zproblematizování samých základů. To platí také a mimořádně vážně pro ffi, pro její „metafyzickou“, resp. předmětnou orientaci. Zpředměťující tendence nejméně postihla umění, tam nejvíc přežila a přetrvala schopnost práce s nepředmětnými intencemi.
- 04 Ffe se však nemůže jen jednostranně učit od umění a umělců, ale může oplátkou poskytnout své porozumění současnosti, přítomnosti v kontextu minulosti a budoucnosti. To by mělo umělce zaujmout, neboť umělec je vždy podstatně spjat se svou dobou: vyrůstá z ní, vidí a ztvárňuje ji velmi kriticky, tj. nepoddává se jí, obrací se nejen ke svým současníkům, ale chce oslovit i budoucí. Chce vytvořit dílo, které nepřestane promlouvat ani po jeho smrti, ani po střídě třeba i několika generací. To vede dál:
- 05 Umělec podobně jako filosof se nemůže z podstatných důvodů „specializovat“, omezit na partikulární skutečnosti, na omezené perspektivy. Právě v tom může filosofie být pro umělce pomocí, neboť její profesí je reflexe. Filosof musí přesně vědět, proč je podmínkou opravdového filosofování vztah k celku. A může to říci i umělci a za umělce všem ostatním. V tom se ostatně jak umění, tak filosofie blíží i politice, která se také musí vždycky vztahovat k celku, přinejmenším celku obce.
- 06 Ffe může tematizovat ty stránky umělecké tvorby, k nimž se sám umělec vztahuje spíše tuchou, gustem a vkusem, instinktem, jakýmsi zvláštními smysly atd. atd. Nedělá to proto, aby umělce těchto nereflektovaných vztahů zbavila, aby ho o ně připravila, ale aby mu dovolila je kultivovat a pročistit. Umělec sám musí posoudit, plní-li tento úkol dobře. Jedním ze základních úkolů ffe je – řečeno s Jaspersem – Existenzzerhellung, vyjasnění existence.
- 07 Analýza uměleckého díla jako jevu nám zřetelně ukázala, jak je nutné dělat rozdíl mezi samotným dílem a mezi artefaktem. To samo o sobě vede k nutnosti nově chápat tzv. nepředmětnou skutečnost (a nepředmětné stránky konkrétní skutečnosti), zejména však budoucnost jako základní skutečnost času. V myšlení umělců přetrvává představa, že to,

co tvoří, má být nadčasové. To je zbytek mytického uvažování. Proti nadčasovosti však nestojí pouhá efemérnost jako jediná alternativa.

- 08 Vlastní smysl uměleckého díla není v tom, aby „bylo“, ale má funkci, zaměření, úkol, poslání. A toto poslání je co nejúže spjato s posláním, povoláním (povolností) člověka vůbec. Právě ve vztahu k času a zvláště budoucnosti se člověk ustavuje jako subjekt. Umění má napomáhat tomu, aby se člověk stával víc člověkem, aby se stával sám sebou – neboť člověk je bytost, která mnohem spíše a víc je tím, kým ještě není, než kým už je.
- 09 Člověk se stává sám sebou především ek-staticky, tak, že toho, kým je, nechává za sebou a otvírá se „tomu pravému“ – jinak řečeno: pravdě. Pravdivost uměl. díla nespočívá především ve vztahu k vnější skutečnosti, ale ve vnitřní otevřenosti vůči pravdě. Tím je umění schopno napomáhat tomu, aby se i umělecky netvůrčí lidé takto otvírali.
- 10 Vztah k času vede ke vztahu k dějinám. Nejde jen o předmětné dějiny umění, ale o vztah umělce k dějinám, ne k historii. Zde nepomůže jen historik, ale dobrý filosof.